

da se je materielno ustalil; zato mu hoče pomagati z vsemi svojimi duhovnimi zakladi še k moralni ustalitvi; sovjetski blok pa se mu bo zahvalil s tem, da bo govorjenje o religioznih osnovah revolucije zamenjal s „šlagerji“ o ravnotežju v Pacifiku in lovu za Rooseveltovimi milijardami.

Vatikanska diplomacija seveda računa s tem, da se bodo najbrž kmalu ponovili poskusi novih Lamennais-jev, Lacordaire-jev in Sagnier-jev. A ker odločilno sodeluje pri reorganizaciji Evrope, more vsekakor računati, da se takim zanesenjaškim prerokom ne bo posrečilo razbijati evropske konservativne fronte, kakor bi njej ne bilo po godu. Če pa bo v doglednem času prodornost v nasprotnem taboru dovolj krepka in življenjska, tedaj bo nastopil nov kardinal Lavigerie in podčrtal udarnost na tisti plati, kjer bi je mogoče bilo premalo. V realni politiki so zastopniki vatikanske diplomacije prav taki delavci kot vsi ostali politični rokodelci in le kot take jih je treba opazovati. Vatikanska diplomacija naravnega sodobnega idejnega razvoja ne bo zavrla, kakor ga ne bo mogla zavreti in po svoje uniformirati ne konservativna in ne sovjetska ortodoksnost.

R u d a J u r č e c

Iz tujih literatur

Autarkija, hitlerjevski program v gospodarstvu: (Ob knjigi: Ferdinand Fried: Autarkie, Eugen Diedderichs Verlag in Jena, 1932).

F. Fried je znani teoretični utemeljitelj novega narodno-socialističnega kurza nemške gospodarske politike. Po knjigi „Ende des Kapitalismus“, v kateri podaja nekako splošne razglede časa, je izšla še „Autarkija“, zanimiv poskus, izoblikovati neke bolj ali manj nacionalno-politične tendence v zaključen gospodarski sistem.

Fried jemlje za izhodišče trditev, da se je v svetu danes izvršil, odnosno se še vrši važen premik dogajanja od mednarodno-ekonomskega na izrazito nacionalni in nacistični princip. Zato se nujno in po njegovi sodbi odrešeniško javlja nov način medsebojne gospodarske ureditve, autarkija, red oddeljenih, druga od druge strogo ločenih, vase zaprtih državnih edinic. Autarkija, to je seveda že stara beseda, sprva čisto političen pojem, in pomeni v današnjem prizvoku: samostojna oskrba, samoopredeljenje, samopomoč, samozadostitev ali podobno. Kot praksa je autarkija svojstvena najprimitivnejšim ljudstvom, dokler ne pridejo v dotiko s splošnim svetovnim gospodarstvom. Na sedanji stopnji razvoja se je autarkija zopet pojavila, in sicer kot reakcija na stari, na mednarodnem principu sloneči trgovinski sistem, kot nekakšen izhod iz njegove krize. Po Friedu pa je sodobna autarkija še mnogo več: zavestna, hotena manifestacija novega nacionalnega čuvstva, nova oblika gospodarske, socialne in politične ureditve. Torej ne samo bežna, prehodna politična mera iz nujnosti, marveč trajna oddvojitev od dosedanjega, na široki mednarodni trgovini zasnovanega principa. Ne obratno-smeren poskus kot eden izmed reševalnih postopkov, marveč nov, od dosedanjega svetovnega gospodarstva boljši, dovršenejši sistem. Vendar pa nam Fried autarkije ne predstavi kot nasprotje njene predhodnice t. j. svetovne trgovine, prav tako kakor tudi načrtno gospodarstvo ni nasprotje svobodnega tržnega gospodarstva; obe ti novi obliki sta namreč po Friedu edino logično, organsko nadaljevanje prejšnjih. Načrtno gospodarstvo, pravi Fried, pomeni „organizacijo“ svobodnega gospodarstva, autarkija „organiziranje“ svobodne trgovine. Konkretno

stopi neka država v stadij autarkije, če več ne priznava zakonov mednarodnega gospodarstva in se ne ravna po njih. Namesto mehanizma zlate valute uvede notranjo valuto, na mesto kapitalizma stopi načrtno gospodarstvo, blagovno trženje se umakne autarkiji v ožjem smislu. Predvsem pa je seveda pogoj čim manjši uvoz in čim manjši izvoz. Idealna oblika autarkije bi bila tam, kjer bi obe ti postavki izpadli. — Ta proces je Friedu nujen, edino rešilen in obstojen.

Fried se dalje bavi s praktično izvedbo autarkije v Nemčiji. Od važnejših gospodarskih vrst, ki jih v knjigi preuči, naj navedemo le nekatere. Glede žitaric n. pr. ugotavlja, da se njih uvoz od leta do leta manjša in da bo Nemčiji v najkrajšem času mogoče zadostiti potrebam z lastno produkcijo. Kar se tiče živine, je uvoz že danes nepotreben. Kave, čaja, kakava in pod. Nemčija seveda ne prideluje in je navezana na uvoz. Možno pa bi bilo, pravi Fried, ljudi tako odvaditi od uporabe teh kolonijalnih artikljev, da bi po letih lahko nastopila prepoved uvoza. Eno največjih pozicij v nemški uvozni bilanci tvorijo mineralne snovi. Tozadevno se je nemška notranja produkcija od l. 1925. do l. 1931. podvojila. Treba je torej iti še dalje in jo potrojiti, početvoriti. — Splošno je mnenje, da nemška industrija zavisi od izvoza. Fried nasprotno trdi, da bi bilo dobro, zmanjšati ga čimprej vsaj za dve tretjini. S tem bi se vzporedno znižal uvoz sirovin. Vprašanje delavstva pri tem bi bilo sledeče: ob dvetretjinskem uničenju izvoza bi izgubil delo približno milijon ljudi. Ta milijon bi bilo zaposliti v poljedelstvu. Nemško poljedelstvo je sploh tista gospodarska panoga, ki bi jo bilo treba po Friedu najbolj razširiti in izpopolniti. Na ta način doseženi večji in razčlenjenejši notranji trg bi izravnal izgubo vsled manjšega izvoza. — Tako skuša Fried tudi v ostalih točkah dokazati, da je Nemčija v stanu izvesti autarkijo kot edino pravo obliko gospodarske politike v današnjem svetu.

Dejstva, da spričo točasnega položaja na vseh poljih evropskega duha in dela mnoge silnice, in to ne samo v Nemčiji, vodijo v autarkijo, vsekakor ni mogoče zanikati. Treznemu in politično nezaslepljenemu človeku pa se pri tem pojavijo drugi premisleki. Zdi se, da autarkija nikakor ni več kot samo prehoden pojav, prav tako kakor je samo prehoden pojav ves ostali hitlerizem. Življenja, široko razlitega življenja ni mogoče omejiti. Tistega organizma, ki mu pravimo svetovno gospodarstvo, osnovano doslej v glavnem na obširni mednarodni bazi, nikdar ni dovoljeno brez škode po mili volji razrezati in razkosati in posamezne dele stlačiti v utesnjene meje autarkijskih poskuševalnic. Najpreprostejši človek vam bo povedal, da moderno gospodarstvo trpi v nemali meri tudi na vseh stoterih omejitvah, carinah, zaporah in podobnih dobrinah povojnega razvoja v autarkijo. — Kar se tiče Nemčije posebej, so Friedova izvajanja še toliko nepravilnejša, kolikor so konkretnjša. Kako v širjem obsegu organizirati državo, ki ima po eni strani tako malo plodne zemlje in naravnih bogastev in je po drugi v tako visoki meri industrijska? Kako črtati izvoz, s katerim edino more plačati neizbežni uvoz? Poljedelstvo v Nemčiji zaposli samo 22% in daje živeža nič več kot 65% prebivalstva. V najboljšem slučaju bi se število delavstva na polju dvignilo morda na 30%. Autarkija pomeni uničenje nemške industrije, torej obenem silno povečanje brezposelnosti. Poljedelstvo bi je v nobenem primeru ne moglo izravnati. Zaposlitev 70% prebivalstva? Prehrana 35% prebivalstva? Kam s kvalificiranim industrijskim delavstvom, ki zna delati izključno samo v industrijah? To so vprašanja. — Friedova „Autarkija“ je vsekakor samo poskus, poleg tega rojen iz tendence in politike. Za knjigo človek ne sluti toliko nepristranskega gospodarstvenika, kolikor strankarskega organiziranca, hitlerjevca.

B. F a t u r.